

بسم الله الرحمن الرحيم

پیامدهای آزادی زن در فرهنگ غرب فهیمه فرزنان^۱

چکیده

از آنجا که خانواده مهم‌ترین نهاد اجتماعی است و پر اهمیت‌ترین کارکرد این نهاد پرورش فرزندان و انتقال فرهنگ ارزش‌ها به نسل بعدی می‌باشد که زنان در بین این افراد تشکیل دهنده نقش مهم و پررنگی دارند. با آمدن دین اسلام زن از حقوق و امتیازاتی برخوردار شد که برای جلوگیری از آن راهکارهایی ارائه داده شده است آزادی زن و فرهنگ غرب نه تنها به آزادی غرب بلکه به آزادی در فرهنگ الهی هم در بر می‌گیرد در این مقاله با روش توصیفی تحلیلی پس از بیان مفهوم آزادی و فرهنگ غرب بررسی انواع پیامدهای فردی و اجتماعی زن در فرهنگ غرب می‌پردازد که انواع پیامدهای آن شامل: کاهش میزان ازدواج و تشکیل خانواده و به افزایش زنان و مردان مجرد، روند رو به رشد طلاق، از هم پاشیدگی خانواده‌ها، افزایش اختلافات، افزایش ناسازگاری‌های خانوادگی که به ضرب و شتم و قتل زنان منجر می‌شود، افزایش فرزندان بی‌سرپرست و زندگی تک والدینی و..... منجر می‌شود.

کلید واژه ها: آزادی زن، فرهنگ غرب، زن در فرهنگ غرب.

مقدمه

از دیدگاه اسلام زن به مقام منزلت انسانی که همان مقام و منزلت متعالی متعادل است خداوند متعال آن را برای تمامی انسان‌ها در نظر گرفته است مردان و زنان از یک گوهر ذات خلق شده‌اند. همچنان که در کمال‌یابی و دریافت پاداش کیفر اعمال هم نیز یکسان هستند مرد و زن در برخی موارد تفاوت‌های تکوینی که سبب تکامل و درک متقابل است در میان آنها وجود دارد. شکی نیست که خانواده به عنوان اولین هسته مرکزی تشکیل دهنده جامعه بشری نقش مهم و اساسی در رشد و اعتلای دارد و می‌توان گفت ماهیت و ساختار خانواده اهداف تشکیل خانواده و کارکردهای آن و مهم‌ترین نقش‌های زن و مرد در خانواده و آثار تربیتی آن نظیر تامین نیازهای عاطفی همسر و فرزندان ایجاد امنیت و شایستگی در کودکان بحث شده است. در حوزه‌های مختلف فعالیت‌های اجتماعی زنان جوامع اسلامی در دهه‌های اخیر و بیان آثار و فواید فعالیت‌های اجتماعی زنان بهداشت خانواده، سلامت فرزندان، تامین نیازهای اقتصادی و همچنین بیان پیامدهای و تبعات فعالیت‌های اجتماعی زنان همچون سست شدن کانون گرم خانواده، بالا رفتن سن ازدواج، نابه سامانی‌های اجتماعی و ... اختصاص دارد.

از دید اسلام زن، بزرگ خانواده شمرده شده و با اشاره به اینکه یکی از بحران‌های زن در جوامع غربی این است که در نظام اسلامی برای احیای جایگاه حقیقی زن کارهای فراوانی انجام شده؛ اما در زمینه رفتار با زن در خانواده مشکلات زیادی وجود دارد که برای حل آنها پشتوانه‌های قانونی باید اجرا کرد.

نگاه ظالمانه غرب به زن این است که در جوامع غربی آنچه که مورد تبلیغ‌های مختلف و القا است بشریت به دو بخش تقسیم می‌شود: مردان که طرف زی‌نفع به شمار می‌آیند و زنان که طرف مورد انتفاع و مورد استفاده هستند.

مینا نظری، محمد ابوالفتحی (۱۴۰۱)، مجله پژوهشی جامعه شناختی سیاسی انقلاب اسلامی با عنوان «بررسی پیامدهای فرهنگی و تفکری تهاجم تمدنی غرب در ایران بعد از انقلاب» به بررسی پیامدهای تمدن غربی بر ایرانیان پرداخته است. ارتباط متقابل تمدن غربی با فرهنگ و تفکر (جهان بینی) غربیان منجر گردید، تا مهمترین پیامدهای تهاجم تمدنی غرب در فرهنگ و جهان بینی ایرانیان دنبال گردد. نتایج بررسی‌های انجام شده در پژوهش حاضر از یک سو تاییدگر ارتباط میان تفکر، فرهنگ و تمدن غربی است و از سوی دیگر نشان داد که ارتباط سه گانه یاد شده لزوماً رابطه‌ای خطی نیست و در برخی از موارد ورود بی رویه و بدون توجه به مبانی فرهنگی و تفکری مظاهر تمدن غربی موجی از تغییرات تمدنی در وهله اول و تغییرات فرهنگی و تفکری را در مراحل بعدی شکل خواهد داد. این مقاله به علل و مواردی که هم ارتباط، تفکر، فرهنگ و تمدن غرب به جامعه ایرانی را دچار تغییرات فرهنگی و دچار تزلزل کرده است می‌پردازد.

طاهره جوانمرد، طیبه حیدری (۱۴۰۱) در کتابی با عنوان آثار تقوا و سبک و فرهنگ زندگی زن در خانواده آمده که با رعایت تقوا و دستورات الهی توسط بانوان از تنش‌های خانوادگی و اجتماعی کاسته و آثار مفید و ثمربخشی را بر ابعاد مختلف زندگی اشاره می‌کند.

ضرورت تحقیق این مسئله اینکه در اسلام زن در تمامی احکام عبادی و حقوق اجتماعی شریک است او می‌تواند مانند مردان مستقل باشد و طبیعت خود زن اقتضا دارد که با مرد تفاوت و یا فرقهایی داشته باشد.

هدف کلی این پژوهش بررسی آنچه که فرهنگ غرب به دلیل شناخت ناقص از هویت و شخصیت زن باعث سستی بنیان خانواده شده می‌پردازد و به روش توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به دست آمده است.

حال دو سوال پیش می‌آید که پیامدهای فردی آزادی زن در فرهنگ غرب و پیامدهای اجتماعی آزادی زن در فرهنگ غرب چیست؟

۱- مفهوم شناسی

برای فهم و درک بهتر موضوع آزادی زن و فرهنگ غرب به بررسی معنا و مفهوم آن می‌پردازیم.

۱-۱- آزادی

اگر چه «آزادی» واژه‌ای مقدس، در همه ادیان، مکاتب و فرهنگ‌ها محسوب شده و بنیاد بسیاری از مکتب‌ها بر تحقق وجوه مادی و معنوی آن استوار گشته است؛ اما هر مفهومی، ضد یا نقیض خود را نیز تداعی می‌کند. مفهوم آزادی، ضد خود یعنی استبداد و یا نقیض خود یعنی فساد را به ذهن متبادر می‌کند و ما را درگیر مدار علمی و عملی آشوب‌زده‌ای وارد می‌کند؛ که اگر به راستی و درستی از آن بیرون آییم؛ کار بزرگی انجام داده‌ایم، البته، آزادی در ایده‌ها و فرهنگ‌های مختلف، تعاریف متفاوتی دارد؛ اما می‌توان در لوای این تعاریف به اشتراک‌ها و اصول ثابتی دست یافت و براساس آن، مفهوم جهان‌شمولی از آزادی ارائه کرد. تفاوت اساسی‌ای که در تعریف مکاتب الهی و بشر ساختی از آزادی وجود دارد؛ این است، که آزادی از دیدگاه توحیدی و یا حتی ادیان عرفانی غیرتوحیدی شرق، یک مفهوم وجودی، درونی و جوهری از ماهیت انسان است. آزادی در وجود انسان به ودیعت گذاشته شده است؛ اما گرد و غبار ناراستی‌ها و زنجیر نادرستی‌ها، چهره آن را پلشت و نازیبا ساخته که گاهی به محو آن هم می‌انجامد.^۱

۱-۲- تعریف آزادی فرهنگ غرب

^۱ فارسی، جلال الدین، مفهوم و واقعیت آزادی، مجله زمانه، شماره ۱۰، ۱۳۸۲.

مفهوم‌شناسی فرهنگ غرب درباره آزادی بر اساس منابع مختلف، دارای ویژگی‌ها و ریشه‌های خاصی است که عمدتاً بر خواسته‌ها و تمایلات انسانی تأکید دارد. در فرهنگ غربی، آزادی به معنای امکان انجام هر آنچه فرد می‌خواهد، بدون محدودیت دینی یا اخلاقی است و فلسفه آزادی در غرب اصالت انسان و خواسته‌های او را محور قرار می‌دهد. این دیدگاه، آزادی را جدا از دین و خدا می‌داند و بر این اساس، آزادی به معنای برتری خواست انسان بر دین است؛ به گونه‌ای که دین تنها در صورتی ارزش دارد که مزاحم آزادی فرد نباشد.^۱

۲- پیامدهای فردی زن در فرهنگ غرب

پیامدهای فردی آزادی زن در فرهنگ غرب را موارد ذیل می‌توان برشمرد:

۲-۱- آزار و اذیت جنسی

آزار و اذیت‌های نامشروع جنسی در کشورهای غربی سرنوشت شومی در پیش دارد شمار زنان سیاه پوست که هر سال به قتل می‌رسند ۴ برابر زنان سفید پوست است. آزارهای جنسی در محیط‌های کار و اذیت و آزارهای جزئی محدود نمی‌شود؛ چرا که در برخی از موارد به شتم و ضرب و قتل هم مجرب می‌شود.

محیط‌های کار در کشورهای غربی برای زنان به گونه‌ای است که علت اصلی مرگ زنان همین قتل است. طبق شهادت برخی زنان در شرکت‌های آتش‌نشانی در آمریکا همین آزار و اذیت جنسی است. از نظر هر زن یک طبقه‌بندی زیست‌شناسی نیست یک طبقه‌بندی سیاسی، اجتماعی و تاریخی است و وقتی به زن فکر می‌کنم خودم را در تاریخ و اشکال ویژه‌ای از مبارزات جای می‌دهم.^۲

تجربه همه زنان در آزار جنسی یکسان نیست؛ زن‌ها به خاستگاه‌های اقتصادی و اجتماعی و انواع و... اقسام آزار جنسی را تجربه کرده‌اند. زنانی که از امتیازهای اقتصادی و اجتماعی بالاتری برخوردار بودند کمتر و در موقعیت‌های آسیب‌پذیرتر قرار گرفتند.^۳

۲-۲- خشونت‌های جنسی علیه زنان شامل :

خشونت جنسی

یکی از بدترین مشکلات زنان در سطح جهان شناخته شده است. زنان و دختران زیادی سالانه قربانی چنین جنایت‌هایی می‌شود. آمارهایی که وجود دارد در رسانه‌ها منتشر می‌شود این آمارها رقم واقعی را نشان نمی‌دهد؛

^۱ حسینی خامنه‌ای، سید علی، آزادی در فرهنگ اسلام و غرب،

^۲ هر، هانا، گپ‌وگفتی با سیلوپا فدریچی: ما از دنیایی آمده بودیم که در آن زن تنها نقش زوج مرد را داشت.

^۳ گرونبر، برنات، اورتیز، ایزابل، ترجمه: فریبرز همایی، حلقه تجریش.

زیرا مسائل جنسی در بستر سنت‌های جامعه‌ای افغانی حالت تابویی دارد. سو استفاده‌های جنسی در اکثریت کشورها مثل آمریکا، انگلیس و ... است. این خشونت شامل: تجاوز به عنف، آزار جنسی، مزاحمت و تماس بدنی، قاچاق زنان، فحشا روسپیگری، تجارت جنسی، بهره‌برداری جنسی (تهیه عکس و فیلم‌های مستهجن) اجبار رابطه جنسی غیر مشروع می باشد.^۱

خشونت روانی

خشونت روانی و زبانی پیامد منفی زیادی بر روح و روان زنان می‌گذارد تهدید، توهین و دشنام دادن از این نوع خشونت زبانی می باشد که در محیط‌های اجتماعی و یا محیط‌های کار اتفاق می‌افتاد. خشونت روانی خشونتی هست که شرافت، آبرو، غرور و اعتماد به نفس زن را در مورد تعارض قرار می‌دهد. این نوع رفتارها زن را به سمت آثار پیامدهای منفی مانند افسردگی خود حقیر بینی، عدم رضایت زن در تدبیر منزل، گریز از مشکلات و مشارکت در امور اجتماعی، عدم کاریابی زن در محیط کاری به وجود می آید.^۲

خشونت فیزیکی

زنان از نظر فیزیکی در این نوع خشونت یعنی جسمی آسیب بیشتری می‌بینند و قربانی هرگونه رفتار غیر اجتماعی می‌شوند که از لمس کردن شروع می‌شود تا مرحله آزار و اذیت جنسی زن پیش می‌رود. خشونت‌های فیزیکی جنسی علیه زنان عبارت از: هرگونه ضرب و شتم، آتش زدن و یا استفاده از مواد شیمیایی، مجروح کردن و یا نوعی اقدام فیزیکی برای ترساندن یا کنترل کردن همسر را می‌باشد.^۳

خشونت اقتصادی

یکی از خشونت‌ها علیه زنان فقدان استقلال اقتصادی است. این وابستگی زنان به شوهرانشان موجب می‌شود که زنان در سطح اجتماعی موقعیت پایین‌تری نسبت به مردان داشته باشند و به حضور و نقش آنها اهمیتی داده نشود در واقع مردان تصمیم گیرنده تمام مراحل زندگی می‌شوند و از زن حمایت نمی‌شود در بسیاری از نقاط جهان زنان به عنوان نیروی کار ارزان استفاده شده است بدون آنکه امنیتی برای آنها وجود داشته باشد تا آخر عمر خود باید از خانواده‌های خود مراقبت کنند. این خشونت شامل محرومیت زنان از دریافت نفقه، منع تصرف در اموال شخصی، عدم دسترسی به حق میراث، نپرداختن مهریه، منع تصرف در ارث و ممانعت از حق دریافت دستمزد آنها است.

^۱ آیتی، عبدالقیوم، گزارش حقوقی بشر.

^۲ همان، ص ۲.

^۳ آیتی، عبدالقیوم، گزارش حقوقی بشر.

امیر مومنان (ع) در نهج البلاغه به فرزندش امام حسن می‌فرماید: «وَكَفَّ عَلَيْهِنَّ مَنْ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِه حِجَابِك إِيَّاهُنَّ فَإِنَّ شَدَّةَ الْحِجَابِ أَبْقَى عَلَيْهِنَّ» از راه حجاب و پوشش بانوان را بیوشان زیرا رعایت حجاب به طور جدی و محکم آن را سالم‌تر و پاک‌تر حفظ خواهد کرد.^۱

وقتی پی به اختلافات زن و شوهر در محکم‌های قضایی را ریشه‌یابی می‌کنیم، پی می‌بریم که بسیاری از ناسازگاری‌ها به دلیل رعایت نکردن حجاب است. بنابراین برای حفظ نظام خانواده و به وجود آوردن محیطی سالم و فرزندان پاک رعایت حجاب ضروری است.^۲

۳-۸ افزایش ناسازگاری در خانواده‌ها و کاهش تشکیل خانواده

خانواده یکی از نهادهای اجتماعی است که پایه و اساس حیات اجتماعی می‌باشد در ابتدا زن و مرو ازدواج خود را با عشق و هیجان زیادی زندگی را شروع می‌کنند و اختلافات زیادی ممکن است در زندگی وجود داشته باشد؛ اما با فروکش کردن هیجانات اولیه ناسازگاری‌ها آغاز می‌شود؛ اما منظور از ناسازگاری صرفاً اختلاف نظرها نیست؛ بلکه مجموعه‌ای از چالش‌هایی می‌باشد که به خوبی مدیریت نشده و باعث آسیب عمیقی به رابطه زن و شوهر شده است.

ناسازگاری‌های زوجین به حدی می‌رسد که خود رای بودن، غرور، خشم و آزار مانع ارتباط بین زن و شوهر می‌شود. ناسازگاری زمانی تبدیل به یک مسئله اجتماعی می‌شود که به نهاد خانواده آسیب بزند، باعث وضعیت بحرانی و متلاشی شدن خانواده‌ها و از بین رفتن ارزش‌ها شود. بررسی و تحقیق‌ها انجام شده ثابت شده که بیشترین سهم در میزان ناسازگاری زناشویی مربوط به ناکامی جنسی می‌باشد.^۳

مجموعه مواردی که انگیزه را برای تشکیل خانواده کم می‌کند شامل :

- فرزندان وابسته به والدین خود هستند

- تورم و مشکلات اقتصادی

- بیکاری

^۱ نهج البلاغه، نامه ۳۱

^۲ هاجری، عبدالرسول، فمینیسم جهانی، ص ۱۳-۲۵.

^۳ همان، ص ۱۲۵ تا ۱۳۰.

-کمرنگ شدن اعتقادات دینی و قطع صله رحم

-افزایش زندگی به سمت مجردی

۹-۳- اختلالات روحی روانی و افت تحصیلی و تربیت جامعه

اختلالات روحی و روانی از آثار ناگوار بدحجابی در جامعه است خود آرایی و جلوگیری و ارائه پوشش غیر متعارف، افکار و حواس افراد را به خود مشغول و فشارهای فراوانی را بر روح و روان افراد وارد می‌سازد. در نتیجه افراد جامعه ثبات روحی و روانی خود را از دست می‌دهند زنی که حجاب و عفت را رعایت نکند هم خود را در معرض تشتت های فکری و روحی قرار می‌دهد و هم باعث ایجاد اختلالات و پراکندگی در افکار دیگران شده در نتیجه نیروی کارآمد و چرخه فعالیت آرامش ذهنی و گرایش‌های عاطفی را به نسبت به افراد جامعه را دچار سستی و رکورد می‌سازد.

مقابل زمینه عدم حضور دختران و زنان خانواده‌های با غیرت و متدین در جامعه و نیز اضطراب و نگرانی خانواده‌ها را فراهم می‌سازد. شهید مطهری این باره می‌گوید: روح بشر فوق العاده تحریک پذیر است اشتباه است که گمان کنیم تحریک پذیری روح بشر محدود به حد خاصی است و از آن پس آرام می‌گیرد.^۱

همانطور که بشر در ناحیه ثروت و مقام از تصاحب ثروت و تملک جا و مقام سیر نمی‌شود و اشباع نمی‌گردد و در امور جنسی هم نیز چنین است هیچ دلی از هوس سیر نمی‌شود؛ علت آزادی اخلاقی جنسی و تحریکات فراوان سکسیست که به وسیله جراید و مجلات و سینماها و تئاترها و محافل و مجالس رسمی و غیر رسمی انجام می‌شود.^۲ در همین مورد امام خمینی(ه) اشاره می‌کنند: «مربی انسان‌ها زن است. سعادت و شقاوت کشورها بسته به وجود زن می‌باشد زن با تربیت صحیح خودش انسان درست می‌کند و با تربیت صحیح خودش کشور را آباد می‌کند مبدا همه سعادت‌ها از دامن زن بلند می‌شود.»^۳

^۱ مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، ص ۸۰.

^۲ حسنی، محمد، پیامد های بد حجابی در فضای فرهنگی و اجتماعی.

^۳ امام خمینی، صحیفه امام خمینی، ج ۷، ص ۳۳۹.

نتیجه گیری

با مرور و تحقیقات انجام شده در کشورهای صنعتی غرب نشان می‌دهد که روابط زن با مرد آزاد است و زنان از پوشش مشابه مردان برخوردارند و هیچ محدودیتی ندارند و آمار خشونت‌های جنسی و تجاوز رو به افزایش است. از طرفی آزادی زنان در غرب تغییرات بزرگی را به همراه داشته و به زنان فرصت‌های بیشتری داده تا به پتانسیل‌های خود برسند.

آزادی زن در فرهنگ غرب اگرچه در نگاه اول پدیده‌ای فردی نظر می‌رسد؛ اما با توجه به پیامدها و آشفتگی‌ها و ضررهایی که دارد در نظم سلامت جامعه هم تاثیر می‌گذارد.

آزادی هم آزادی زن در اسلام و هم آزادی زن در غرب شامل می‌شود که هر کدام پیامدهایی متعددی دارد که به صورت کلی شامل عواملی همچون: سقط جنین فرزندان بی سرپرست، افول ازدواج، سلامت جسمی و روحی، خشونت‌های علیه زنان، ازهم پاشیدگی خانواده‌ها، ناسازگاری در بین زوجین و افزایش زنان و مردان مجرد شامل می‌شود.

منشأ بسیاری از این روابط آزاد زنان به بحران در خانواده و ترویج فرهنگ اشتغال زنان و نادیده انگیزی‌های عاطفی مادران شاغل برمی‌گردد.

تبدیل جذابیت‌های جنسی به عنوان یک ارزش اجتماعی عواقب بسیار سنگینی برای زن در غرب داشته است. نگاه اسلام و غرب به شخصیت زن دو نوع نگاه متفاوت است: اسلام دید عاطفی به زن دارد؛ ولی غرب با دید لذت و شهوت (ابزار یا کالا) نگاه می‌کند.

• قرآن کریم

کتاب

۱. امام خمینی (ه)، نکاح، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۸۵.
۲. -----، صحیفه امام خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۶۸.
۳. حر عاملی، وسائل الشیعه، تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۶۱.
۴. رودگر، نرجس، تاریخچه نظریات نقد فیمینسم گرایش‌ها نقد، قم، ناشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۴.
۵. مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، قم، صدرا، ۱۳۸۷.
۶. هاجری، عبد الرسول، فمینیسم جهانی و چالش‌های پیش رو، ۱۳۸۶.

مقالات

۱. آیتی، عبدالقیوم، گزارش حقوق بشر، ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸
۲. حسنی، سید محمد ابراهیم، پیامدهای فرهنگی- اجتماعی پدیده‌ی بدحجابی، پیام زن، شماره ۲۳۴، ۱۳۹۰.
۳. حسینی خامنه‌ای، سید علی، آزادی در فرهنگ اسلام و غرب، اندیشه حوزه، شماره ۱۴، ۱۳۷۷.
۴. خاک بازان، زهره، مهئی زاده، آرزو، عظیمی، خدیجه، میر محمدعلی، ماندانا، بررسی میزان آگاهی زنان و دختران شاکی از تجاوز جنسی مراجعه‌کننده به مرکز پزشکی قانونی بابل درباره بیماری‌های مقاربتی، مجله پزشکی قانونی ایران، شماره دوم، ۱۴۰۰.
۵. قورچیان، فرناز، اعتماد به نفس و عزت نفس رشد توسعه فردی، ۱۴۰۳.
۶. گروینر، برنات، اورتیز، ایزابل، جنسیت بدون هویت: سیاست فمینیستی و تفاوت جنسی مصاحبه با آلنکا زوپانچیک، ترجمه فریبرز همایی، سایت پروبلماتیکا، ۱۳۹۸.
۷. لرستانی، ربابه، محسنی‌فر، رضا، نقش زن در سلامت جنسی و تاثیر آن بر سلامت روانی زوجین از دیدگاه اسلام، اولین همایش خانواده نقش زن در سلامت جامعه، ۱۳۹۴.
۸. مرویان حسینی، سید محمود، نقش تربیت جنسی در ارتقا نهاد خانواده براساس آموزه‌های اسلامی، ۱۳۹۸.

۹. هر، هانا، مترجم (، معیری ، معین و مقیمی، شکوه) گپ‌وگفتی با سیلویا فدریچی: ما از دنیایی آمده بودیم که در آن زن تنها نقش زوج مرد را داشت، فصل نامه حلقه تجریش، ۱۳۹۷

سایت:

۱. فارسی، جلال الدین، مفهوم و واقعیت آزادی، زمانه، شماره ۱۰، ۱۳۸۲، پرتال جامع علوم انسانی.